

УДК 528.94

Даценко Л.М., Підлісецька І.О.

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ТУРИСТИЧНИХ КАРТ

У статті зроблено аналіз поліграфічно виданих зарубіжних туристичних карт на різні регіони. Дано загальну оцінку особливостям оформлення туристичних карт.

В статье сделан анализ полиграфически изданных зарубежных туристических карт на разные регионы. Дана общая оценка особенностям оформления туристических карт.

The article is an analysis of foreign tourist maps of different regions. Given an overall assessment of the characteristics of tourist maps.

Вступ. Туризм, як практика пізнання нового та невідомого сягає своєю історією у глибину тисячоліть до початкових джерел існування людського суспільства. Слово «туризм» використовується в багатьох мовах з давніх часів. Вважають, що своїм походженням воно зобов'язано виразу «великий тур». Початково «Великим туром» (Grand tour) називали ознайомчу подорож, яку здійснювали в XV-XVI ст. молоді представники дворянства, а в XIX ст. такі подорожі стали популярними і серед інших верств населення. Метою таких подорожей було знайомство з іншими культурами. Як і в давні часи, в часи «великих турів», так і сьогодні основне призначення туризму — знайомство з іншими країнами, місцевостями, народами, спосіб встановлення контактів та взаєморозуміння.

Згідно з визначенням Всесвітньої туристичної організації (ВТО), туризм є похідним від французького *tour* (прогулянка, поїздка) і являє собою подорож у вільний час, один із видів активного відпочинку.

За Н.Ф.Реймерсом, туризм — це будь-яка подорож з метою відпочинку і знайомства з новими регіонами й об'єктами, а О.О.Бейдик дає наступне пояснення цього терміна: туризм — це форма масового подорожування та відпочинку з метою ознайомлення з навколишнім середовищем, що характеризується екологічною, освітянською та іншими функціями.

З розвитком суспільства все більша кількість населення планети задіяна у сферу туризму. Це обумовлює підвищену зацікавленість до картографічних творів і особливу популярність довідкових, туристичних і дорожніх карт (атласів).

Задачі, які вирішують за допомогою сучасних туристичних карт, різноманітні. Але слід зупинитися на головних з них — це орієнтування на місцевості з певною точністю, яка визначається масштабом; отримання необхідної інформації про туристичні об'єкти, за допомогою використаних

на карті умовних знаків, різноманітних додаткових даних (текстових даних, ілюстрацій, додаткових карт, схем та ін.).

Вихідні передумови. В сучасній науковій літературі не так багато публікацій, що містять аналіз змісту карт туристичного спрямування, опис підходів до оформлення умовних знаків, пропозицій нових рішень в оформленні туристичних картографічних творів. Більшість статей готують співробітники картографічних підприємств і присвячені технічним рішенням по оформленню туристичних карт та атласів, загальному огляду змісту таких творів або рекламуванню виданої продукції (О.Барладін, Л.Даценко, В.Остроух, І. Дрогушевська, Г.Кучеренко та інші).

В працях Северинова В.Ф. [7-8] зроблено історико-бібліографічний огляд картографічних творів України за період 1918-1990 рр. і розглянуто картографування туристичних ресурсів України. Загальний огляд туристичної картографії України представлено аналізом картографічних джерел, серед яких туристичні атласи (навчальні, краєзнавчі та інші) де присутня туристична інформація, карти, карти-схеми, схеми міст, карти туристичних маршрутів. Дана оцінка позитивних здобутків картографії в галузі друкованих туристичних карт, які видані Головним Управлінням геодезії, аерофотозйомки та картографії, Картографічними фабриками України та іншими установами за період 1988-1997 рр. [4]. Розглянуто аспекти виявлення, систематизації й картографування архітектурно-історичних ресурсів, як об'єктів пізнавального туризму [1]. Нові підходи щодо розробки регіональних карт туристичної тематики розглянуто у дисертаційному дослідженні Ю. Прасул [6].

Мета даної публікації полягає в аналізі та оцінці кожної з відібраних закордонних туристичних карт з точки зору прийнятності їх використання у туристичній галузі.

Виклад основного матеріалу. Не дивлячись на те що туристична картографія давно оформилась в самостійний напрям, питання її подальшого розвитку в методологічному, теоретичному і практичному плані залишаються актуальними. Твори, що видаються різноманітні за змістом, видами продукції, територіальному охопленню, але більшість з них відрізняється емпіричним підходом до проектування і укладання. Тому виникає необхідність у науково обґрунтованій постановці досліджень по розробці змісту, оформлення, методики і технології створення туристичних карт підвищеної інформативності. Особливої увагу заслуговує структуризація та певна стандартизація підходів до розробки системи умовних знаків туристичних карт.

Туристичні карти дають можливість фіксувати положення, стан та просторове розміщення туристичних об'єктів. Вони є зручним засобом в отриманні інформації користувачами та створюють зоровий огляд форм, взаємне положення об'єктів, що дозволяє встановлювати їх просторову локалізацію. Карти містять якісні та кількісні характеристики (показники) про об'єкти туристичної інфраструктури та об'єкти туризму, вказують на

просторовий зв'язок між ними. Дані властивості карт пояснюють цінність та значимість їх для практичного застосування туристами.

Відомо, що карти – це можливість зберігання накопичених географічних знань. Вони використовуються в різноманітних сферах людської діяльності і є актуальними для туристичної галузі, як засіб наукових досліджень. Так туристичні карти дають можливість отримати нові знання, вивчати процеси розвитку туристичної галузі та здійснювати прогнози.

Оцінка карти – це встановлення її якості та ступеню прийнятності для певних цілей, в нашому випадку – туризму. При дослідженні карт використано метод аналізу. Поняття оцінки та аналізу карт тісно пов'язані і відокремлювати їх було б не доцільним.

Для дослідження проаналізовані туристичні карти різних регіонів: окремі Європейські держави: Німеччина, Хорватія, Польща, Словенія, Іспанія, Італія, Швейцарія [11,15,17,20,22,29-32], Азійські держави: Ізраїль, Єгипет, Іран, Корея, Китай [14,15,19,21,23,24-27], країни СНД: Грузія, Білорусь [10,28] та їхні територіально-адміністративні одиниці [12,13,16,24].

На наступному етапі дослідження було ретельно відібрано 23 поліграфічно виданих туристичних карт різних регіонів.

При аналізі було дано оцінку кожній обраній туристичній карті за такими елементами:

- ✓ математична основа;
- ✓ елементи географічної основи;
- ✓ тематичне навантаження, повнота елементів змісту (ознаки і класифікації покладені в основу кожного елементу, способи картографічного зображення об'єктів та явищ, ступінь навантаження карти в цілому);
- ✓ компоновка карти, оформлення та якість її видання.

Математична основа складається із сукупності математичних елементів карти, які визначають математичний зв'язок між картою та територією, що відображається. На всіх проаналізованих туристичних картах із елементів математичної основи зазначений масштаб [10-13,15,17-25,27-31], який дає можливість виконати певні метричні розрахунки на карті. На деяких картах присутній ще один елемент математичної основи – це картографічна координатна сітка (сітка меридіанів та паралелей) [10,15,17,18,29], користуючись якою при необхідності, можна визначити координати (просторове розміщення) певного туристичного об'єкту.

Елементи географічної основи це гідрографія, рельєф, населені пункти, шляхи сполучення, рослинний покрив та ґрунти. Всі перераховані загальногеографічні елементи присутні на кожній з туристичних карт, що було проаналізовано. Вони мають суттєве значення для орієнтування і узгодження об'єктів тематичного змісту. Гідрографія, шляхи сполучення та населені пункти на туристичних картах відображаються більш детально порівняно з іншими об'єктами географічної основи. На деяких картах ці

елементи подані узагальнено, це пояснюється тим, що вони заважають тематичному змісту і даються на картах в узагальнених класифікаціях показників [14,23,31,32] і з меншою деталізацією. Серед відібраних карт більшість розрахована на автотуристів, тому на них шляхи сполучення є одночасно і елементом географічної основи і тематичного (головного) змісту [15,17,18,29], детально класифіковані за видами і винесені в легенду [10,18,21,28-30].

Ще один елемент географічної основи – це населені пункти, які часто є і елементом тематичного змісту карти. Вони також подаються по різному, в основному класифіковані за кількістю населення і винесені в легенду. Підписуються на карті населені пункти, які пов'язані з тематичним навантаженням. Щоб не перевантажувати карту, дрібні населені пункти не показують.

Наступні елементи географічної основи, які присутні на картах – рельєф та рослинність.

Умовні знаки елементів географічної основи не на всіх картах відображені в легенді в повному обсязі. Географічна основа розкриває взаємозв'язок об'єкта картографування з географічною оболонкою. На туристичних картах, окрім основних адміністративних одиниць, наносять населені пункти, в яких є туристичні об'єкти, які характеризують географічну та рекреаційну особливість даної території.

Перераховані вище елементи географічної основи іноді дуже тісно пов'язані з елементами тематичного змісту і їх доволі важко відділити.

Наступне на чому слід детально зупинитися – *це повнота змісту та способи картографічного зображення*, які використані на туристичних карт. Основний зміст карт визначається та залежить від туристичного потенціалу регіону – сукупності можливостей, які використовуються для потреб туризму. Туристичні карти доволі не типові за змістом та різні за оформленням і використаними картографічними способами зображення.

Об'єкти тематичного змісту, які (присутні) подаються на туристичних картах можна умовно поділити на дві групи. До першої групи відносяться об'єкти сфери обслуговування туристів (об'єкти туристичної інфраструктури): інформаційні туристичні центри, аеропорти, вокзали, паркінги, готелі, турбази, заправки, автосервіс тощо, які допомагають здійснювати подорожі. До другої групи – безпосередньо об'єкти туризму, які на пряму залежать від характерних особливостей кожної території (географічного положення та рівня розвитку різних видів туризму). Це найвизначніші об'єкти окремо взятої території, які характеризують її з найкращих сторін. Серед яких можна виділити певні групи об'єктів: пам'ятки історії та культури, археологічні, архітектурі (сакральні та громадські), природні об'єкти, об'єкти та території світової спадщина ЮНЕСКО та ін..

Для зображення об'єктів туристичної інфраструктури та туризму на картах найчастіше використовується спосіб наочних знаків не виражених в масштабі карти (їх величина значно перебільшує масштабне зображення

об'єкту). У більшості випадків наочні значки своїм зображення нагадують реальний вигляд об'єкту. Вони бувають натуралістичними та символічними. Об'єкти туристичної інфраструктури подаються символічними умовними знаками нагадуючи своїм виглядом інформаційно-вказівні дорожні знаки, серед яких станції технічного обслуговування, паркінги, готелі, аеропорти, морські порти та ін. Для об'єктів туризму використовують наочні умовні значки, наприклад пам'ятки архітектури (громадська та сакральна), природні об'єкти та ін..

Ще один спосіб зображення, що використовується на туристичних картах – це спосіб лінійних знаків та знаків руху, яким подаються на картах туристичні маршрути. Кожна країна має свій туристичний потенціал, за рахунок якого виділяється особливість даного регіону, який виражений розвитком різних видів та напрямів туризму. Так, майже на всіх картах присутній, властивий тільки туристичним картам, показник картографування – туристичні маршрути.

Для передачі туристичної інформації на картах використовують стандартні графічні прийоми. В залежності від характеру поширення туристичних об'єктів та явищ, які картографуються, застосовують стандартні способи зображення: локалізовані значки, ареали, лінійні знаки, знаки руху, якісного та кількісного фону, які вирізняються різноманітністю використаних зображувальних засобів.

Компоновка розглянутих карт різноманітна, хоча є і спільні риси – карти одноаркушеві, двосторонні та видаються у складаному вигляді. На одній стороні карти міститься картографічне зображення території, легенда та мінімальна кількість додаткових даних. Обратна (друга сторона) карти містить найчастіше текстові та графічні дані про найвизначніші об'єкти та території. Серед яких: різноманітні текстові данні, пояснювальні тексти [10,12,14,16,22,23,30,32], перелік об'єктів обслуговування та туристичного призначення [15,16,20,23,29,31], додаткові карти [15], великомасштабні плани міст [15], схеми туристичних маршрутів [20,22,24,31], фото та кольорові ілюстрації[10,12,14,16,20,23,24,29,30,31].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Під час аналізу вищезазначених туристичних карт особливу увагу було приділено оформленню та прийнятності їх для використання туристами.

Було виділено наступні особливості:

- ✓ у більшості видань серед елементів математичної основи зазначений масштаб, картографічна сітка присутня не завжди;
- ✓ географічна основа більшості туристичних карт відображається у спрощеному (сильно генералізованому) вигляді, її повнота напряму залежить від тематичного навантаження;
- ✓ туристичні карти доволі нетипові за змістом та різні за оформленням, використаними картографічними способами зображення,
- ✓ для передачі туристичної інформації на картах використовують картографічні способи зображення: локалізовані позамасштабні значки,

ареали, лінійні знаки, знаки руху, якісного та кількісного фону, які вирізняються різноманітністю використаних зображувальних засобів (Табл.1).

Таблиця. 1 Аналіз змісту туристичних карт

№ п / п	Назва карти (мова оригіналу)	Вид-во, рік видання (мова оригіналу)	Математична основа		Елементи географічної основи							Тематичне навантаження	
			Масштаб	географічна сітка	Рельєф		гідрографія	Населенні пункти		Шляхи сполучення		Інфраструктура	Об'єкти туризму
					горизонталі	відмітка		класифіковані	авто	залізничні	залізничні		
1.	Tourist map Korea and Seoul	Gyeonggi Tourism Organization. – 2005	1: 1 050 000	+	-	-	+	+	-	+	+	+	+
2.	Catalonia tourist map	Generalitat de Catalonia. – 2005	1: 300 000	-	-	+	+	+	-	+	+	+	+
3.	Словенія. Туристична карта	Словенська туристична організація. - 2009	1: 450 000	+	-	+	+	+	-	+	+	+	+
4.	Prefecture map. Kphth – Crete	Nomaxiakh Aytodiokheh Xani.2007-2008	Не зазначено	-	-	+	+	+	-	+	-	+	+
5.	Silesian Voivodeship. Tourist map	Wydawnictwo Kartograficzne «Compas». - 2010	1: 100 000	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+
6.	Карта Боварии	Katografie: Galli Verlag. - 2008	1: 1 00 000	-	-	+	+	-	+	+	-	+	+
7.	Карта Израиля	Изд-во Таргет ЛТД. – 2008	1: 400 000	-	-	+	+	+	-	+	+	+	+
8.	Польща. Туристична карта	Польська туристична організація. – 2009.	1: 1 650 000	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+
9.	Iran. Tourist map.	Iranshenasi Publisher. - 2008	Не зазначено	-	-	+	+	-	+	-	-	-	+
10.	Египет. Карта и путеводитель	Не зазначено	Не зазначено	-	-	+	+	-	+	+	-	+	+

11.	Cesis region. Tourist map. Riga. Latvia	Jana seta publishers and printers	1: 100000	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+
12.	Экскурсионная карта Китая.	Государственное управление по делам туризма КНР	1: 7 900 000	-	-	-	+	+	-	+	+	+	+
13.	Факты о Финляндии и карта	Publishen by the Finnish Tourist Board. -2006	Не зазначено	-	-	-	+	+	-	+	+	-	+
14.	Туристическая карта. Горы Швейцарии	Швейцарская Национальная Туристическая корпорация. - 2005	1: 600 000	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+
15.	Дорожня і туристична карта Хорватії. Загреб.	Хорватський туристичний союз. – 2009	1:1 00 000	-	-	+	+	+	-	+	+	+	+
16.	Road map. Slovakia	VKU. Slovenska republika. – 2008	1: 600 000	+	-	+	+	+	-	+	+	-	+
17.	Tourist map. Belarus	Minsc. “Belcartographiya” republican unitary enterprise. – 2007	1: 850 000	+	-	-	+	+	-	+	+	-	+
18.	Грузія. Туристична карта	Міністерство економічного розвитку Грузії. Департамент Туризму і курортів Грузії. – 2010	1: 950 000	-	-	+	+	+	-	+	+	+	+
19.	Cran Canari. Land karte	Patronato de Turizmo de Cran Canari. – 2008	1:125 000	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+
20.	Карта Малазії	Агенство туризма Малэята. Министерство туризма Малазії	Не зазначено	-	-	-	+	-	+	+	+	+	+
21.	Sri Lanca. Tourist map	Printed By Imagination Ads	1: 800 000	-	-	-	+	+	-	+	+	+	+
22.	Span. Tourist map	Cartografia GCARS.L. - 2000	1:1500 000	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+
23.	Crete. Prefecture map	Nomaxiakh aytodioikhen Xanign. – 2006-2007	Не зазначено	-	-	+	+	+	-	+	+	+	+

Для розгляду було вибрано найбільш якісні картографічні твори туристичного спрямування. Тому всі карти мають поліграфію високого технічного рівня, звертає увагу збалансованість кольорових гам та коректний підбір шрифтів. Ілюстративний матеріал багатий за змістом і оформленням.

У зв'язку зі світовими тенденціями потік в'їзних та виїзних туристів з кожним роком зростає, це обумовлює підвищену зацікавленість до картографічної продукції, а саме туристичних і дорожніх карт, довідників, путівників та ін.. Туристичні карти інформативні і займають особливе місце серед різноманітної інформації про об'єкти та суб'єкти туризму.

1. Вортман Д. Я., Бейдик О. О. Нові аспекти виявлення, систематизації й картографування архітектурно-історичних ресурсів як об'єктів пізнавального туризму.// *Туристичні ресурси України*. К.-1996. С.117-135
2. Дрогушевська І. Л., Коляда О. І., Кучеренко Г. М. Туристичні картографічні твори // *Вісник геодезії та картографії*. – 2004. - № 2. – С.32-36.
3. Куртеева Н.В. Судаков Н.С. Картография для туризма и экскурсий // *Геодезия и картография*. – М., 1990, № 7. – С.39 –42.
4. Маркова О.Є. Загальний огляд туристичної картографії України // *Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск 1: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Туризм в Україні: економіка та культура» (Світязь, 9-10 вересня 1998 р.)*. - У двох частинах. - К.: «КМ - Трейдинг», 1998. – Частина друга - с.360.
5. Пилипайтис А.А. Некоторые аспекты и проблемы картографирования культурного наследия в Литве // *Проблемы картографирования памятников культуры и природы*. – Вильнюс. -1989. – С.13.
6. Прасул Ю. І. Наукові основи системного картографування регіонів України для потреб туризму (на прикладі Харківської області). автореф. дис. канд. географ. наук : 11.00.12 / НАН України, Ін-т географії. – Київ. 2004. - 20 с.
7. Северинов В.Ф. Атласне науково-популярне картографування туристичних ресурсів України // *Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск 1: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Туризм в Україні: економіка та культура» (Світязь, 9-10 вересня 1998 р.)*. - У двох частинах. - К.: «КМ - Трейдинг», 1998. – Частина друга - с.360.
8. Северинов В.Ф. Картографія туризму в Україні (історико-бібліографічний огляд: 1918-1990 рр.)//*Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск 3*. – К.: ЧП Єльченко, 2000. С. 267-282.
9. Усаков А.С. Практика Туристских Путешествий. Учебное пособие по туризму и краеведению. – СПб.: Творческий Учебный центр «ГЕОС», 1999. – 264 с.

Список картографічних джерел

10. Belarus. Tourist map. Scale 1: 850 000. Minsc. “Belcartographiya” republican unitary enterprise. – 2007.
11. Catalonia. Tourist map. Scale 1: 300 000 Generalitat de Catalonia. – 2005. (Каталонія, Еспанія).
12. Cesis region. Tourist map. Scale 1: 100000. Riga. Latvia Jana seta publishers and printers.
13. Cran Canari. Scale 1:125 000. Land karte Patronato de Turizmo de Cran Canari. – 2008.
14. Iran, Land of Beauties. Iranshenasi Publisher.- 2008.
15. Korea and Seoul. Tourist map. Scale 1: 1 050 000 – Gyeonggi Tourism Organization. – 2005. (Корея)
16. Kphth –Crete. Prefecture map. Nomapxiakh Aytodiokkeh Xani. 2007-2008.
17. Slovakia. Road map. Scale 1: 600 000. VKU. Slovenska republika. – 2008.
18. Silesian Voivodeship. Tourist map Scale. 1: 100000 Southern part, Wydawnictwo Kartograficzne Compas. – 2010.
19. Sri Lanca. Tourist map. Scale 1: 800 000. Printed By Imagination Ads.
20. Span. Tourist map. Scale 1:1500 000. Cartografia GCARS.L. - 2000

21. Turkey. Tourist map. Scale 1: 1 850 000. Ankara. General Directorate of Information. – 2007(Турція)
22. Дорожня і туристична карта Хорватії. Масштаб 1:1 00 000. Загреб. Хорватський туристичний союз. – 2009
23. Египет. Карта и путеводитель.
24. Карта Боварии. Масштаб 1:1 00 000. Katografie: Galli Verlag.-2008.
25. Карта Израиля. Масштаб 1: 400 000.Изд-во Таргет ЛТД. – 2008.
26. Карта Малазии. Агентство туризма Малэита. Министерство туризма Малазии.
27. Китай. Экскурсионная карта. Масштаб 1: 7 900 000. Государственное управление по делам туризма КНР.
28. Карта Грузії. Масштаб 1: 950 000. Грузія. Міністерство економічного розвитку Грузії. Департамент Туризму і курортів Грузії. – 2010.
29. Словенія. Туристична карта. Масштаб 1: 450000. Словенська туристична організація, 2009.
30. Туристична карта Польщі. Масштаб 1: 650 000. Польща. Польська туристична організація. – 2009.
31. Туристическая карта. Горы Швейцарии. Масштаб 1: 2 200 000. Москва. Швейцарская Национальная Туристическая корпорация.-
32. Факты о Финляндии и карта. Publishen by the Finnish Tourist Board. – 2006.

УДК 528.94: 528:001.12/.18: 528.9.004

Беба Н.В.

КАРТОГРАФІЧНІ ТВОРИ НА СЛУЖБІ ТУРИСТІВ

Розглянуто основні особливості укладання і використання найпоширеніших серед туристів видів картографічних творів (оглядові та маршрутні карти, плани населених пунктів). Проаналізовано системний підхід, як основу створення картографічних творів рекреаційної діяльності. Запропоновано градацію рівнів картографування для картографічних творів туристської тематики.

Рассмотрены основные особенности создания и использования самых распространенных среди туристов видов картографических произведений (обзорные и маршрутные карты, планы населенных пунктов). Проанализирован системный подход, как основа создания картографических произведений рекреационной деятельности. Предложена градация уровней картографирования для картографических произведений туристской тематики.

The basic features of creation and using the most widespread among tourists types of cartographic products (review and rout maps, plans of settlements) are considered. Systematic approach, as basis of creation the cartographic products of recreational activity, is analyzed. Gradation of mapping levels for tourist's cartographic products is offered.

Забезпечення туристів і рекреантів якісною картографічною інформацією про відповідні регіони та об'єкти є важливим елементом розвитку туристської індустрії, пропаганди гармонійного і корисного відпочинку, популяризації найрізноманітніших видів туризму і рекреації в Україні. Використання картографічної складової в рекреаційній діяльності крім пізнавальної, описової та інших функцій має забезпечувати також безпеку туристів.

Туристські карти служать для знайомства з районом подорожі, отримання необхідних відомостей туристського характеру про розміщення